

«Ω λε φιλαλάκο!», παίζοντας εκεί, στη συμβολή του «δρόμου» με τις λέξεις...

της Τέσης Λαζαράτου

I. Μετάδοση μυητική

Η αλληλεγγύη υπήρξε μια σταθερή παράμετρος γύρω από την οποία στην μετα-πολιτευτική Ελλάδα, αναπτύχθηκαν κοινωνικές αντιστάσεις και πολιτικές συνεκδοχές. Από την συγκρότηση της «Επιτροπής για την Απελευθέρωση του Πόλε» στις 23 Ιουλίου 1976, μόλις μία μέρα μετά τη σύλληψη του στην πλατεία Συντάγματος, μέχρι σήμερα, έχουν μεσολαβήσει 44 ολόκληρα χρόνια.

Τέσσερεις δεκαετίες αγώνων – τέσσερεις γενιές αγωνιστών, μαχόμενων – διωκόμενων – σκεπτόμενων (αν και.. όχι πάντα) με αναρίθμητες τις εμβληματικές στιγμές (αν και... όχι όλες) της αλληλεγγύης! Με προφανείς ή και αφανείς περιοδολογήσεις βάσει ριζικών ανατοποθετήσεων (άλλοτε εξωγενών – άλλοτε ενδογενών), με διαχρονικά διακυβεύματα και, ανά θεματικές ή περιόδους, τροποποιημένες τακτικές.

Παράλληλα με την βασική αποστολή αυτής της περιόδου, την διάνοιξη δηλαδή των σημασιών γύρω από το ζήτημα της αστικής νομιμότητας, η αλληλεγγύη απετέλεσε τον καταλύτη, μετασχηματίζοντας κινηματικές συγκροτήσεις άλλοτε – άλλως σε νησίδες ενός ελευθεριακού και αντεξουσιαστικού, κατ' ουσίαν, πολιτισμού. Ενός πολιτισμού που ήταν και είναι σταθερά προσανατολισμένος στην κοινωνική απελευθέρωση, προβάλλοντας στον ορίζοντά της, στιγμές γνήσιας ένυλης καθημερινότητας: δηλαδή το «όραμα σε μικροκλίμακα» τέτοια που να επιτρέπει, εδώ και τώρα, εφαρμογή.

Επιλογές – στάσεις – ύφος – γλώσσα – σχέσεις – διεκπεραιώσεις

– διαμεσολαβήσεις / δευτερεύουσες σημασίες πέραν του πυρηνικού ιδεολογικού προτάγματος και ενθάδε του κεντρικού πολιτικού επιστεγάσματός του, σφραγίστηκαν από αυτό τον πολιτισμό. Αινίγματα μιας ανυποχώρητης «μεταθεσμικής» ελευθερίας, συνκινήσεις και θαυμαστές ανατροπές του χειραγωγούντος προβλέψιμου, μετέτρεψαν την πολιτική αλληλεγγύη σε εργαστήριο του κοινωνικού. Μια καταλυτική για τις εξελίξεις συνθήκη, που όχι πάντα ανέφελα – ενίοτε και με αιμάσσοντα τρόπο, στοιχειοθέτησε το ήθος της.

Μετά λόγου γνώσεως από το θεσμίζον φαντασιακό στην θεσμική διάσταση των σημασιών, κι από εκεί στην κοινωνική έρημο των σημασινομένων. Ή αλλιώς, με ποιους όρους ο λόγος της μετάδοσης γίνεται «μυητικός»; Η μυητική μετάδοση μπορεί να υπηρετηθεί από μια αυτοβιογραφία; Κι αν ναι, πώς θετικό – αρνητικό θα περιεχθούν ισόρροπα, βάσει της ευκτέας αναπαραστατική δικαιοσύνης;

II. Η ενική κλιτική μιας πληθυντικής απεύθυνσης

Αναμφίβολα διανύουμε τον αιώνα της κάπως glitter «θετικής» ψυχολογικής σκέψης. Η νεοφιλελεύθερη ανθρωπολογία θα είχε πολλά να πει για αυτό. Το δήθεν θετικό ως η απόλυτη θέσμιση του ελέγχου μιας ολοπαγούς εξουσίας, και δι' αυτού το αρνητικό να επελαύνει. Το υποκείμενο, ολοένα πιο έκτοπο από την επιθυμία του, αναλαμβάνει αλυσιτελώς να το ψευδοθετικοποιήσει. Και εκείνη η κρίσιμη για την ανθρωπινότητα μας ψυχική εργασία που απαιτείται προκειμένου τω όντι το αρνητικό να συνδεθεί με το θετικό, ιδρυτική πράξη του συμβολικού στην ψυχική επικράτεια, αφίσταται ως ενενεργή, ενίοτε και μη διαθέσιμη. Και εκείνοι οι κοινωνικοί παράμετροι που θα την επέβαλλαν, ή και θα την περιελάμβαναν εγκαθιστώντας μια αγαστή αλληλεπίδραση, παραμένουν έκπτωτοι ή δια παντός αναβληθέντες.

Εύλογα ό,τι σήμερα επανεγγράφει το θετικό στην κοινωνική του προοπτική κι άρα δεν μπορεί παρά να περιέχει ισόποσα τόσο την αναγνώριση όσο και την αξιοποίηση του αρνητικού, διαθέτει ένα ανατρεπτικό πρόσημο.

Ωστόσο για να συμβούν αυτά όλα, όρος αναντικατάστατος η σύνδεση σκέψης και πράξης και καρπός τους, ο λόγος. Η έκπληξη στο συνδηλούμενο του τίτλου «ω λε φιλαλάκο!» δια χειρός Νίκου Γιαννόπουλου, υποστασιοποιεί αυτή την δημιουργική αποστολή. Δίνοντας έτσι το έναυσμα, για την ανάληψη ευθύνης ενός παιγνιδιού κάπως κρίσιμου, εκεί στη συμβολή του «δρόμου» με τις λέξεις! Ποιες άραγε γραμματικές παράμετροι της κλίσης του ουσιαστικού, κατά πτώση και κατ' αριθμό, θα σχημάτιζαν πιο περίτεχνα την κλιτική του παράδοξου αυτού τίτλου; Ποια άραγε απόδοση εννοιολογική του περιεχομένου που έπεται θα άρμοζε πληρέστερα στο περιέχον του εν λόγω τίτλου; Το νόημα της πολιτική που εκπροσωπεί ο Νίκος Γιαννόπουλος, θα μπορούσε ακροθιγώς να συμπυκνωθεί στις εξής έξι λέξεις «μια πλειοψηφική απεύθυνση με μειοψηφικούς όρους» Και ο τίτλος του πρώτου του βιβλίου θα μπορούσε σκανδαλωδώς ισόποσα να περιεχθεί ως «η ενική κλιτική μιας πληθυντικής απεύθυνσης». Και το περιεχόμενο του; Είναι μνητικό. Ένας σημειωτικός θησαυρός επτά ενοτήτων, μια επτάτομη κινηματική εγκυκλοπαίδεια τουλάχιστον επιπέδου Κοσμογνωσίας, για όσους το έχουν διαβάσει, η έγκριτη εκείνη εγκυκλοπαίδεια που πολύ νωρίς προέβλεψε ονομαστικά την ανιδιοτελή δοτική του!

III. Η ανάληψη του κόστους ως μέτρο της ελευθερίας

Το ευφυσολόγημα, ως φορέας μιας παιγνιώδους πολιτικής γραφής ή μιας αιχμηρής ανατρεπτικής δράσης, έχει την ένδοξη θέση του στο πολιτισμό των ανταγωνιστικού κινήματος. Ωστόσο η ακατάβλητη συνεισφορά του, τόσο στην αρένα της κανονικότητας μιας «καθημερινής» πολιτικής όσο και στην «εορταστική» ανατροπή της, αποτελεί κεντρικό χαρακτηριστικό του συγγραφέα του εν λόγω πονήματος και κύριο εκπρόσωπο ενός ευδιάθετου αγωνιστικού παραδείγματος. Κι εδώ να διευκρινίσω ότι ως πολιτική, δάνειο από τον ορισμό του Ρανσιέρ, ας εννοηθεί μία ειδική ρήξη στη λογική της άσκησης εξουσίας. Σε αυτή ομνύουν – σε αυτή απολογούνται οι αγωνιστές, όπως ο συγγραφέας, ακόμα και σε ρόλους φυσικού ηγέτη.

Και ναι, ποιος θα το πίστευε, είναι αυτοί οι ευφρόσυνοι κι

ευδιάθετοι, που δια του άλλου παραδείγματος, αναλαμβάνουν την διάσωση του θετικού! Υπάρχουν άνθρωποι βαθιά δημιουργικοί που σε πείσμα της επιταγής των καιρών συνεχίζουν να αντιλαμβάνονται ως αρνητικό, την εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο. Διαχωρίστηκαν από το κυρίαρχο ιδεολόγημα της ατομικής επιτυχίας, αναλαμβάνοντας το κόστος τους, ως την μόνη ένυλη απόδειξη της ελευθερίας.

Δεν μάζεψαν λεφτά, ούτε τίτλους, ούτε χρυσοποίκιλτα βιογραφικά, ούτε άρθρα με δημοσιεύσεις σε έγκριτα επιστημονικά περιοδικά.

Παρότι δουλεύουν άοκνα και παρότι οι μοίρες τους προίκισαν με μονάκριβη γενναιοδωρία. Το βιογραφικό τους περιλαμβάνει άλλα εύσημα: συλλήψεις, φυλακές, «επαναστατικές ταλαιπωρίες»... Κοντολογίς με κέφι, με πάθος, με ανιδιοτέλεια, με επινοητικότητα προτάσσουν το θετικό και χωρίς οικονομία ψυχής το υπηρετούν. Δι' αυτής της ανάληψης ευθύνης, μπορούν να καυχηθούν πώς το παιχνίδι παραμένει ένας τόπος θαυμάτων: εκεί όπου η φαντασία κι η μαχητικότητα συναντά την μέθοδο και την προοπτική. Και τότε, ω του θαύματος – αυτοστιγμεί, παράγονται κοινωνικές αντιστάσεις και πολιτικές συνεκδοχές!

«Να σκέφτεσαι δεν είναι πάντα εύκολο. Να πράττεις είναι δύσκολο. Να πράττεις σύμφωνα με ό,τι σκέφτεσαι είναι το πιο δύσκολο πράγμα στον κόσμο» έγραφε ο Γκαίτε δύο αιώνες πριν. Γι αυτό, το «ώ λε φιλαλάκο» επελαύνει ακάθεκτα για την επόμενη έκδοση, μόλις δύο μήνες μετά την πρώτη. Εξίσου ακάθεκτα επαναφέρει το μεθύστερον στις ζωές μας, όσων αναφερόμαστε κι όσων θα ήθελαν αλλά κι όλων των άλλων. Συζητήσεις ιδιωτικές, παρουσιάσεις δημόσιες, κριτικές στα μέσα, και κυρίως από τα μέσα, επανεγγράφουν ένα εκ των υστέρων στο εκ των υστέρων του Νίκου του Γιαννόπουλου. Επιτυχία αναμενόμενη αφού το βιβλίο λογοτεχνικά προσδιορίζει όχι μόνο χώρο αλλά και τροπικότητα.

IV. Κοινωνικές αντιστάσεις και πολιτικές συνεκδοχές.

Οι ιστορίες του Γιαννόπουλου στοιχειοθετούν μια πρωτογενή πηγή

της Ιστορίας και επιδέχονται προσεγγίσεις πολλαπλών αφετηριών. Είναι αυτοβιογραφία, ενέχοντας θέση μαρτυρίας αφού εξιστορεί. Είναι μια πολιτική πραγματεία, αφού μέσα από τα απομνημονεύματα της 50χρονης μεταπολιτευτικής διαδρομής του συγγραφέα, που ειρήσθω εν παρόδω καλά κρατεί και συνεχίζει απτόητη, αφηγείται συσχετισμούς, ρεύματα ιδεών, συμπεριφορές στάσεις κι αλληλεπιδράσεις. Αποτελεί μελέτη ανθρωπολογική, θεσμίζοντας εμπράγματο παράδειγμα μιας «ζωής άλλης» με ρευστότητα αλλά και πείσμα, με νηφαλιότητα αλλά και παραφορά, ανάλαφρη αλλά και περίσκεπτη (φουκωικό πολιτικό υποκείμενο και καστοριαδικός ανθρωπολογικός τύπος). Συγκροτεί σπουδή μνήμης και τέλος «ώ του θαύματος του φιλαλάκου!», ναι, αφήνει χώρο και για τα άλλα τα αόρατα, στοιχειοθετώντας με σεβασμό το ψυχολογικό προφίλ μιας γενιάς αλλά και επιτρέποντας χωρίς φόβο, να δούμε το δικό του. Διέρχεται με αναπάντεχη διακριτικότητα από την πλημμυρίδα μιας πολεμικής εξωτερικότητας στην ανεπαίσθητα τοπία του εσωτερικού. Κοντολογίς, μέσα από αυτά τα συνεχή περάσματα, τελικά θα επιτρέψει στους αναρίθμητους πρωταγωνιστές της ιστορίας του να μετακινηθούν: από την συμμετοχή τους ως φιγούρες με περιγράμματα, στην συμβολή τους με χαρακτηριστικά προσώπου κι ονοματεπώνυμο.

V. Ένα δοκίμιο του θετικού που εγείρεται έναντι του αρνητικού που επελαύνει

Το βιβλίο του Γιαννόπουλου αναδεικνύεται σε ένα δοκίμιο του θετικού που εγείρεται έναντι του αρνητικού που επελαύνει. Ανάμεσα στα πολλά, όσα θα προσκομίσει στον αυριανό μελετητή, θα συμβάλλει και με ένα μονάκριβο ανθρωπολογικό υλικό μιας ενσώματης ιστοριοδιφίας. Για το πώς ένας φωτισμένος κι αντισυμβατικός άνθρωπος κατάφερε να εμπνεύσει, να συγκροτήσει υποκείμενα κι ιστορία, να κάνει τομές και να συμβάλλει καθοριστικά στην τροπή των πραγμάτων. Παράλληλα, για το πώς δια των λέξεων του, καθιστά στην εποχή της εικονικότητας, παντελώς αχρείαστη την ίδια την εικόνα.

Τα κεφάλαια του βιβλίου μοιάζουν με πολύχρωμα αεροπλανάκια σε

λούνα – παρκ. Στο τέλος παρότι έχεις χαρεί, βγαίνεις λίγο ζαλισμένος: από το ύψος, τις στροφές και τη σαγήνη. Μάστορας ο αφηγητής, και μας αιχμαλωτίζει... Τόση η ζωντάνια του γλωσσικού ιδιώματος, που βγάζει σπίθες το χαρτί από την δεινότητα εξιστόρηση τόσων αναφλέξεων! Και τι ωραία ομιλεί την ελληνική, ένας απάτριδας πρώην τροτσκιστής, νυν συμβουλευτικός και πάντοτε ακραιφνής διεθνιστής! Κι άραγε υπάρχει άλλο παράδειγμα μιας τόσο κεφάτης εξιστόρησης τόσων δεινών; Κι αν με ρωτάτε «καλά οι ευφρόσυνοι δεν μελαγχολούν;» ευθύς θα σας παραπέμψω στις σελίδες του πονήματος, αρκεί να ξέρετε να διαβάζετε πίσω από τις λέξεις. Ωστόσο το λανθάνον θα καθρεφτιστεί πληρέστερα στη δημιουργικότητα του φροϋδικού εκ των υστέρων, ως το έναυσμα για περαιτέρω ανανοηματοδότηση, παρά στο μαρξικό *ex factus*. Αιτία, εκείνη η ειδική υφή του απολεσθέντος που περικλείει το κατόπιν εορτής.

Η αινιγματική σχέση της επίτευξης και της χαράς, της σεμνότητας και της επάρκειας, του επί μέρους και του συνολικού, του αρνητικού με το θετικό του και τανάπαλιν!

VI. Από τον ενικό της ανατροπής, στον πληθυντικό του υποκειμένου.

Το πόνημα του Νίκου Γιαννόπουλου δεν ενθυμείται μόνο για να διασώσει την ιστορία, δεν διατυπώνει για να την μεταδώσει, δεν επινοεί λύσεις για να υλοποιήσει υπερβάσεις, δεν εισάγει παραμέτρους μόνο για ορίσει νέες πραγματικότητες στο κόσμο της ζωηρής Άκρας Αριστεράς αλλά πρωτίστως κατά μήκος μιας αφήγησης ποταμού σταθερά, τον αγκαλιάζει! Στα 62 γεμάτα από ζωή χρόνια της ζωής του, πολλά άλλαξαν και με την απόφαση της έκδοσης του βιβλίου, αυτό το υπογραμμίζει. Ιστορικές αναγκαιότητες με υποκειμενικές προδιαγραφές –ο συγγραφέας είναι σαφής ως προς αυτό, ιστορεί μόνο εξ ονόματος του- αφού κάθε τι άλλο, μεθοδολογικά θα ήταν δυσχερές. Κομβική ιδιαιτερότητα που εμπίπτει όχι τόσο στα άλυτα ζητήματα της ιστοριογραφίας, όσο πρωτίστως στα καταστατικά διακυβεύματα μιας πολιτικής οργάνωσης που ως μετωπική δεν είναι ενιαία. Εξάλλου, ας μην ξεχνάμε, οι συλλογικότητες διαθέτουν και μειοψηφίες...

Η διαδρομή από την κυριολεξία της αναφοράς στην μεταφορά λοιπόν.

Δι' αυτής, το ιστορείν καθιστά, ελέω ψυχαναλυτικών διεργασιών πένθους, εφικτή την κατασκευή μιας νέας εμπειρίας. Η γενεαλογία του Κινήματος ως ιστορική υποκειμενικότητα με βιογραφικό, εργογραφία και συνεισφορά δεν είναι το κυρίως θέμα του. Ανεπαισθήτως πλην σαφώς, είναι το άνοιγμα στο επερχόμενο. Ναι αυτό είναι. Κάτι κλείνει – κάτι ανοίγει, ωστόσο μένει αρχετυπικά αναλλοίωτο το χρέος του έναντι αυτού του κόσμου: να προβεί σε συνδέσεις προκειμένου να εγγυηθεί τόσο το νόημα όσο και την καλοσύνη που προυποτίθεται, για να παραχθεί ακέραιο. Α ναι... και κάτι ακόμα. Το χρέος έναντι του εαυτού του – αυτό το χρέος ζωής που αναλαμβάνουμε όλοι από όταν γεννιόμαστε: το να συνδέσουμε τα εξωτερικά με τα εσωτερικά μας γεγονότα.

Κοντολογίς το «ω λε φιλαλάκο!» είναι η ανεξίτηλη γραφή μιας σύντομης/μακράιωνης ιστορίας από καταβολής του σύμπαντος κόσμου του/μας: ότι δηλαδή η πρώτη πραγματικότητα που έχει λάβει το υποκείμενο είναι η ποιητική της αυταπάτης. Και η τελευταία: πως αυτός ο κόσμος που το ίδιο τον έφτιαξε, υπήρχε ήδη από πριν, αλλά η ποιητική της πολιτικής του, εποίησε το ίδιο αλλιώς κι με αυτό το αλλιώς, τίποτα από τον κόσμο, δεν παραμένει το ίδιο. Κι η απόσταση ανάμεσα -τόση, όση- μεσολαβεί, από τον ενικό της «απελευθερωτικού ζητήματος» στον πληθυντικό του υποκειμένου.

VII. Από τις σπίθες μιας εγκάρδιας συνάντησης

Το «Ω λε φιλαλάκο!» είναι ένα album καλλιτεχνικών φωτογραφικών ιστοριών (σαν εκείνο το γενέθλιο των παιδιών, που με προσοχή το συμπληρώνουμε για να το παραλάβουν όταν θα μεγαλώσουν) με την ιστορία του Κινήματος, της Άκρας Αριστεράς και των ανθρώπων της, στη διάρκεια του μισού αιώνα που έπεται της μεταπολίτευσης. Δια των 684 σελίδων, στοιχειοθετεί απaráμιλλα την αντίδραση μιας έντιμης αναγνώρισης του δυσμενούς συσχετισμού σε μια οριστικότερη και πάντα ενεστωτικοποιημένη

αναμέτρηση. Εξ ου κι ο τίτλος: έλκει την καταγωγή του από εκείνον τον τρίχρονο πιτσιρικά, που έκπληκτος αντιλαμβάνεται τα MAT να επελαύνουν!

Η δύναμη της ανθρώπινης συλλογικότητας, το αγαπημένο αστείο το συγγραφέα με τους κινέζους επαναστάτες που έφραξαν τον ποταμό, δεν είναι μόνο εκείνη η μαυρο/κόκκινη κλωστή που συνέχει τα μέρη του βιβλίου. Είναι πρωτίστως η φιλοσοφική λίθος που μετατρέπει το αρνητικό σε θετικό. Κι ενίοτε, ακόμα πιο αλχημιστικά μεταστοιχειωτική, μας φανερώνει πως ναι, το αρνητικό περίσσεψε προς τη μεριά μας...

Όμως ακόμα κι αν γίναν λάθη, αν σημειώθηκαν ολιγωρίες, αν η στιγμή απαιτεί άλλες επεξεργασίες, ακόμα κι αν εκκρεμούν δυσοίωνα τομές, τι σημασία έχει; Αφού η ελπίδα για εμφάνιση απρόβλεπτων γεγονότων και ελεύθερων πράξεων, ως συγκεκριμένα στίγματα μιας εγκάρδιας συνάντησης διαφορετικών υποκειμένων, δεν είναι μόνο ιδρυτική, είναι και ακατάπαυστα διαθέσιμη.

Ευχαριστούμε Νίκο που μίλησες, με το δικό σου τρόπο, «γι' αυτά που κάναμε». Ιδίαις δαπάναις, μας μετατρέπεις σε αυτό που είμαστε: ως μέρη της συνέχειας στην ιστορία του απελευθερωτικού ζητήματος. Και σε ευχαριστούμε που είσαι ένας ξεχωριστός – ένας από όλους.